

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів
Кафедра бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ШКАБАРА Надія Миколаївна

УДК 657.446:658.87

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ
ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ СФЕРИ РІТЕЙЛУ»**

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Надія ШКАБАРА

Науковий керівник
Микитюк Валерій Мар'янович
доктор економічних наук, професор

Житомир – 2025

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліського національного університету

Рецензент:

професор кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету,
д.е.н., доц. Віленчук Олександр Миколайович

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за
результатами попереднього захисту: _____ допустити до захисту

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та
аудиту № _____ від ____ грудня 2025 року

Завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та
аудиту _____ Наталія МАЛЮГА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студентка ШКАБАРА Надія Миколаївна захистила кваліфікаційну роботу з
оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____

Наталія САВЧЕНКО

АНОТАЦІЯ

Шкабара Н. М. Організація обліку і аудиту витрат на підприємствах сфери ритейлу. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». – Поліський національний університет, Житомир, 2025.

Метою дослідження є аналіз організації обліку і аудиту витрат на підприємствах ритейлу та розробка рекомендацій для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами. Досліджено економічну сутність витрат, нормативно-правове регулювання та особливості діяльності підприємств ритейлу. Проаналізовано реалізацію продукції, її обсяги, собівартість та вплив на фінансові результати. Оцінено основні завдання і методи аудиту витрат, організацію його проведення та шляхи удосконалення. Практична цінність роботи полягає у застосуванні рекомендацій для підвищення точності обліку витрат, зниження фінансових ризиків і покращення управлінських рішень.

Ключові слова: витрати, аудит, ритейл, підприємство, аналіз.

ABSTRACT

Shkabara N. M. Organization of accounting and auditing of costs at retail enterprises. – Qualification work in the form of a manuscript.

Qualification work for the degree of Master in specialty 071 “Accounting and taxation”. – Polesie National University, Zhytomyr, 2025.

The purpose of this study is to analyze the organization of accounting and audit of expenses at retail enterprises and to develop recommendations to improve financial resource management. The economic nature of expenses, regulatory framework, and specific features of retail enterprise operations were examined. Product sales, volumes, cost of goods sold, and their impact on financial results were analyzed. The main tasks and methods of expense auditing, organization of audit procedures, and ways to improve them were assessed. The practical value of the study lies in applying the recommendations to enhance expense accounting accuracy, reduce financial risks, and improve managerial decision-making.

Keywords: expenses, audit, retail, enterprise, analysis.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА СФЕРИ РІТЕЙЛУ	
Економічний зміст витрат, як об'єкту обліку і аудиту.....	9
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту витрат.....	15
Особливості господарської діяльності та оцінка економічного стану підприємства сфери ритейлу.....	18
Розділ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ТА АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ТОВАРІВ ПІДПРИЄМСТВ РІТЕЙЛУ	
Динаміка обсягів реалізації товарів підприємством ритейлу.....	21
Аналіз реалізації товарів.....	24
Вплив собівартості реалізованих товарів на фінансові результати підприємства ритейлу.....	33
Розділ 3. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	
3.1. Основні завдання і методи аудиту витрат підприємства.....	37
3.2. Організація проведення аудиту витрат	40
3.3. Шляхи удосконалення аудиту витрат.....	46
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	58

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ,
ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

НП(С)БО – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку.

МСА – Міжнародні стандарти аудиту.

ТОВ – Товариство з обмеженою відповідальністю.

Табл. – таблиця.

Тис.- тисяча.

Грн – гривня.

Рік - р.

Один. – одиниця

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку економіки особливого значення набуває ефективне управління фінансовими ресурсами підприємств, зокрема в сфері рітейлу, яка характеризується високою динамічністю, інтенсивною конкуренцією та постійною зміною попиту на товари. Одним із ключових факторів забезпечення фінансової стабільності і прибутковості таких підприємств є організація обліку та аудиту витрат. Витрати є не лише основним елементом формування собівартості товарів, а й об'єктом управлінських рішень, що безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

Актуальність теми обумовлена тим, що сучасні підприємства рітейлу стикаються з необхідністю підвищення прозорості фінансової діяльності, контролю за витратами та зниження ризиків неефективного використання ресурсів. Забезпечення точного обліку витрат та проведення їх аудиту дозволяє не лише оптимізувати витратну діяльність, але й покращити процес прийняття управлінських рішень, підвищити конкурентоспроможність підприємства та забезпечити стабільний фінансовий результат.

Мета – дослідити діючу систему обліку та методикау аудиту витрат на підприємствах рітейлу та розробити рекомендації щодо їх удосконалення.

Основними завданнями роботи є:

- розкрити економічний зміст витрат;
- розглянути витрати як об'єкт обліку та аудиту;
- дослідити нормативно-правове регулювання обліку та аудиту витрат;
- дослідити, яким чином проводиться аналіз щодо дослідження реалізації товарів;
- визначити, як собівартість реалізованих товарів впливає в цілому на фінансові результати для підприємств рітейлу;
- розглянути, за допомогою яких методів проводиться аудит витрат;
- визначити етапи проведення аудиту витрат та шляхи його вдосконалення.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретичні основи, методичні положення і практичне використання обліку та аудиту витрат на підприємстві рітейлу.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є процес формування, обліку, аналізу та аудиту витрат підприємства сфери рітейлу, а також їх вплив на фінансові результати діяльності ТОВ «Браво Н.В.».

При написанні кваліфікаційної роботи були використані такі методи дослідження: абстрактно-логічний метод – при визначенні економічної сутності витрат; економіко-статистичні методи – для оброблення числових даних, розрахунку коефіцієнтів, визначення темпів росту і приросту, та оцінки змін фінансово-економічних показників підприємства рітейлу.

Вихідними даними для написання кваліфікаційної роботи є Закони України, нормативно-правові акти, наукові та літературні джерела, Internet-ресурси, документи підприємства на матеріалах якого виконувалась робота, фактичні дані, які характеризують роботу підприємства за останні два-три роки (фінансова, статистична звітності) та дані, які характеризують об'єкт дослідження.

Наукова новизна: уточнено економічну сутність витрат підприємств рітейлу з урахуванням специфіки торговельного обороту, швидкості товарного обігу, логістичних процесів та структури витрат, притаманних торговельним мережам; сформовано практичні рекомендації щодо підвищення ефективності обліку та аудиту витрат на підприємствах рітейлу, які ґрунтуються на застосуванні сучасних цифрових інструментів, автоматизації контролю витрат і аналітичних систем.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи – запропоновані в дослідженні підходи та рекомендації можуть бути безпосередньо впроваджені у діяльність підприємств рітейлу з метою підвищення ефективності управління витратами та вдосконалення системи аудиту.

Основні результати та висновки кваліфікаційної роботи були апробовані в рамках студентських науково-практичних конференцій:

– Міжнародній науково–практичній конференції «Роль бухгалтерського обліку, аудиту та податкової політики у розбудові незалежної України на шляху до Європейського Союзу» (7 – 8 листопада 2024 р., м. Житомир);

– Міжнародній науково–практичній конференції «Інноваційний вектор розвитку обліку, фінансів, аналізу й аудиту в Україні та світі» (6 – 7 листопада 2025 р., м. Житомир);

– Міжнародній науково–практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування» (21 листопада 2025 р., м. Луцьк)

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Обсяг основного тесту викладено на 56 сторінок, використано 43 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ
I АУДИТУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА СФЕРИ РІТЕЙЛЮ

1.1. Економічний зміст витрат, як об'єкту обліку і аудиту

Витрати є однією з ключових економічних категорій, що відображає процес використання підприємством ресурсів з метою отримання доходу. У фінансово-господарській діяльності вони виступають основним показником ефективності управління, оскільки від їхнього рівня, структури та динаміки залежить фінансовий результат діяльності підприємства.

Сучасний етап розвитку теорії витрат відзначається різноманіттям поглядів щодо їх сутності та механізмів формування. Розбіжності виникають через різні підходи до розгляду цієї категорії: одні джерела акцентують увагу на придбанні засобів виробництва, тоді як інші — на їхньому використанні у процесі виробництва. Дати однозначне визначення категорії «витрати» досить важко, оскільки вона охоплює різні економічні процеси — виробництво, споживання, накопичення, обіг і обмін — і виступає об'єктом обліку, контролю, планування, аналізу та управління.

Існують різні твердження щодо визначення поняття «витрат» відповідно до нормативно – правової бази та досліджень науковців (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення поняття витрат

Джерело	Опис
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку	Витрати – це зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілення між власниками), за умови, що витрати можуть бути достовірно оцінені.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)

Продовження таблиці 1.1.

Податковий кодекс України	Витрати – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальних формах, здійснених для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу(крім зміни капіталу за рахунок його вулчнення або розподілу власниками
Н.С. Педченко, А.В. Тітенко, А.І. Мілька, О.В. Артюх-Пасюта, Ю.А. Тітенко	Витрати підприємства – це кількість використаних ресурсів, що були задіяні у процесі діяльності підприємства та відтворені в грошовому вимірнику для отримання прибутку, а також нарощення зобов'язань перед кредиторами та бюджетом.
Г.П. Ляшенко, В.І. Овсяннікова	Витрати – вартісне значення використання всіх видів ресурсів (матеріальних фінансових, трудових, інформаційних) для досягнення мети підприємства.
Мельник В.Г., Карінцева О.І., Кубатко О.В.	Витрати – це прямі і непрямі, фактичні і можливі виплати або упущена вигода, необхідні для того, щоб залучити й утримати ресурси в межах даного напрямку діяльності.
Матвеева Н.М., О.І. Славута	Витрати – це виражені в грошовій формі затрати різних видів економічних ресурсів під час виробництва та реалізації продукції.
Глушач Ю. С., Фальченко О. О.	Витрати – грошове вираження використання виробничих ресурсів, у результаті якого здійснюється виробництво і реалізація продукції.

Джерело: сформовано автором на основі джерел [1,4,7,14,17,25,32,31]

Тобто витрати є складною економічною категорією, яка визначається їхнім місцем, роллю та етапом виникнення у діяльності підприємства. До моменту перебування необхідних ресурсів на ринку капіталу вони мають потенційний характер для підприємства. При їх придбанні для забезпечення реалізації цілей розвитку ресурси стають реальними або факторами виробництва. Іншими словами, потенційні ресурси перетворюються на реальні активи підприємства лише після їх придбання, а факторами виробництва — з моменту цільового використання.

Динамічність зовнішнього середовища та наслідки трансформаційних процесів у світі й в Україні зумовлюють необхідність застосування якісно нових підходів до формування організаційних структур управління підприємством. В умовах таких змін питання управління витратами набуває особливої актуальності,

оскільки ефективне керування ними безпосередньо впливає на кінцеві показники діяльності підприємства.

Управління витратами на підприємстві охоплює весь комплекс функцій, притаманних системі управління будь-яким об'єктом. Воно включає розробку та реалізацію управлінських рішень, а також здійснення контролю за їх виконанням. Функції управління витратами реалізуються за етапами управлінського циклу, який охоплює такі елементи: прогнозування та планування, організацію, координацію й регулювання, активізацію та стимулювання виконання, облік і аналіз [17].

Прогнозування та планування витрат здійснюється на етапі підготовки й ухвалення управлінських рішень. Розрахунок планових витрат необхідний для обґрунтування господарських рішень і визначення цільового рівня витрат, який має бути досягнутий у процесі реалізації запланованих заходів. Планування дозволяє підприємству передбачити потребу в ресурсах, оптимізувати їх використання та мінімізувати ризики перевитрат.

Організаційна складова управління витратами визначає порядок регулювання витрат на підприємстві, розподіл відповідальності між структурними підрозділами, строки виконання завдань, а також вимоги до інформаційного забезпечення. У межах цього процесу визначаються місця виникнення витрат, центри витрат і центри відповідальності за їх дотриманням.

Координація та регулювання витрат передбачають систематичне зіставлення фактичних показників із плановими, виявлення відхилень і оперативне реагування з метою їх усунення.

Регулювання витрат може здійснюватися за такими основними напрямками:

- продуктовий – зміна обсягів виробництва, структури продукції, конструктивних і технічних характеристик виробів;
- ресурсний – підвищення обіговості оборотних активів, продуктивності праці, ефективності використання матеріальних ресурсів;

– організаційний – удосконалення системи управління підприємством, виробничої структури, організації праці, що сприяє підвищенню рівня організації виробництва;

– технологічний – упровадження інноваційної техніки та технологій, автоматизація виробничих процесів, модернізація обладнання [5].

Активізація та стимулювання у сфері управління витратами полягають у забезпеченні ефективної взаємодії з персоналом, формуванні системи матеріального й нематеріального заохочення працівників, спрямованої на досягнення планових показників і пошук резервів економії ресурсів [40, с. 124].

Облік витрат – це процес спостереження, ідентифікації, вимірювання та реєстрації фактів використання ресурсів у процесі господарської діяльності підприємства. Облік здійснюється за економічними елементами, статтями калькуляції, місцями виникнення витрат і центрами відповідальності, що забезпечує прозорість та достовірність інформації для управлінських рішень.

Аналіз витрат дає змогу оцінити ефективність використання ресурсів підприємства, виявити внутрішні резерви зниження собівартості продукції, а також забезпечує інформаційну базу для планування і прийняття оптимальних управлінських рішень.

Отже, класифікація витрат є ключовим інструментом у формуванні ефективної системи управління витратами підприємства.

Класифікація витрат дозволяє:

- виявити рівень впливу окремих витрат на економічні результати діяльності підприємства;
- оцінити можливість впливу на рівень тих чи інших витрат;
- правильно відносити витрати на окремі вироби, виробничі підрозділи підприємства та види діяльності, а отже вірно оцінювати рівень ефективності діяльності підприємства стосовно окремих виробів, підрозділів підприємства та видів діяльності, виявляти причини негараздів та шукати резерви покращення результатів діяльності [42, с. 14].

Класифікація витрат за різними ознаками наведена на рис. 1.1.

Таблиця 1.2

Класифікація витрат

№	Класифікаційні ознаки	Види витрат
1	За сферою виникнення	1) виробничі; 2) невиробничі
2	За видами діяльності	1) операційної діяльності; 2) інвестиційної діяльності; 3) фінансової діяльності
3	За видами витрат	1) елементи затрат; 2) статті калькуляції
4	За ступенем однородності	1) одноелементні; 2) комплексні
5	За порядком віднесення на період визначення прибутку	1) на продукт; 2) на період
6	За часом віднесення	1) поточні; 2) майбутніх періодів; 3) майбутні
7	За способом включення до собівартості	1) прямі; 2) непрямі
8	За відношенням до господарського процесу	1) основні (технологічні); 2) накладні (організаційні)
9	Залежно від прийняття рішень	1) релевантні; 2) нерелевантні
10	Відносно до об'єкта виробництва	1) умовно-постійні; 2) умовно-змінні
11	За реальністю використання грошових засобів або активів	1) реальні; 2) можливі
12	Залежно від охоплення планом	1) планові; 2) позапланові
13	За можливістю регулювання	1) регульовані; 2) нерегульовані
14	За можливістю контролю	1) контрольовані; 2) неконтрольовані
15	За ефективністю	1) ефективні; 2) неефективні

Джерело: адаптовано за [3, с. 12].

У процесі управління витратами важливим є їх відображення на рахунках бухгалтерському обліку. Специфікою підприємства ритейлу є те, що вони тільки надають послугу – реалізують товари, відтак, не використовують метод бухгалтерського обліку - калькулювання, а також рахунки 23 «Виробництво» та 91 «Загальновиробничі витрати». Як правило, при придбанні товарів підприємством

рітейлу їх вартість відображається в обліку за рахунком 281 «Товари на складі», також до неї включають транспортно – заготівельні витрати, які зазвичай розподіляються при поставці товару або ж в кінці періоду на ті товари, що реалізувалися. Для реалізації товарів використовується поняття продажної вартості, яка формується як сума закупівельної вартості та торгової націнки. Торгова націнка обліковується на рахунку 285, що є пасивним відповідно до балансу, тому її нарахування відображається проведенням Дт 281 Кт 285.

Під час визначення фінансового результату від реалізації товарів із суми доходу (без урахування ПДВ) віднімаються витрати, які обліковуються на рахунках: 902 «Собівартість реалізованих товарів», 92 «Адміністративні витрати»,

Типова кореспонденція на підприємстві рітейлу зазначена в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Типова кореспонденція на підприємстві рітейлу

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
	Придбання товарів		
	Відображення податкового кредиту		
	Оплачено рахунок за товар		
	Відвантаження товару покупцю		
	Відображена собівартість реалізованих товарів		
	Списано торгову націнку		
	Отримана виручка від покупців		
	Відображено витрати, що пов'язані з реалізацією товарів		
	Відображено адміністративні витрати		
	Списано дохід на фінансовий результат		
	Списано собівартість реалізованих товарів		
	Списано адміністративні витрати		
	Списано витрати на збут		
	Визначено фінансовий результат(прибуток)		

Джерело: сформоване автором.

Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту витрат

Нормативне забезпечення бухгалтерського обліку охоплює сукупність правових норм, що визначають порядок ведення обліку на всіх рівнях — від державного регулювання до внутрішніх організаційних документів підприємства. До нього належать нормативно-правові акти органів державної влади, зокрема Міністерства фінансів України, а також внутрішні положення, інструкції та регламенти, які забезпечують правильну організацію облікового процесу, формування фінансової звітності та ефективний контроль за діяльністю підприємства.

Другий рівень регулювання бухгалтерського обліку представлений законодавчими актами України — законами, указами Президента, постановами Верховної Ради та Кабінету Міністрів, що приймаються відповідно до Конституції України. Ключовим документом цього рівня є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», який визначає основні принципи й вимоги до ведення обліку. Саме ця нормативна база формує єдину правову й методологічну основу функціонування системи бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності в Україні.

Регламент бухгалтерського обліку третього рівня представлений національними стандартами та положеннями, які розробляються відповідно до вимог законодавства другого рівня. Згідно зі статтею 7 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», на методологічну раду, яка є дорадчим органом при Міністерстві фінансів України, покладається розробка положень і стандартів щодо державного бухгалтерського обліку, фінансової звітності та інших нормативно-правових актів у сфері обліку та звітності.

Четвертий рівень регулювання передбачає розробку стандартів бухгалтерського обліку для окремих видів діяльності. Ці стандарти створюються профільними міністерствами та відомствами з урахуванням специфіки діяльності підприємств, технології виробництва, особливостей надання послуг та виконання посадових обов'язків працівників.

Розробка положень, документів що стосується п'ятого рівня розробляється самим підприємством.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає правові основи регулювання, організації та здійснення бухгалтерського обліку витрат підприємством сфери ритейлу. Згідно з цим законом, витрати повинні бути точно визначені й належним чином відображені у фінансовій звітності [28].

Методологічні принципи відображення в бухгалтерському обліку інформації про витрати сфери ритейлу визначені Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», до складу витрат підприємства сфери ритейлу відносять:

- адміністративні витрати – це витрати на зв'язок, на утримання управлінського апарату, на службові відрядження, на утримання основних засобів та інших необоротних активів загальногосподарського призначення, на оплату професійних послуг, на урегулювання спорів у судових органах та плату за розрахунково-касове обслуговування та інші банківські послуги, а також витрати, пов'язані з операціями з іноземною валютою;

- витрати на збут – це витрати на матеріали, що використовуються для пакування товарів на складах, на ремонт тари, на оплату продавцям, торговим агентам і співробітникам підрозділів, що забезпечують реалізацію продукції, на рекламу та дослідження ринку (маркетинг), . передпродажну підготовку товарів, на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування продукції, на страхування товарів, призначених для подальшого продажу, під час їх зберігання на складах підприємства;

- інші операційні витрати – це витрати, що пов'язані з списанням боргів, які неможливо стягнути, та формування резерву під ризикову дебіторську заборгованість, з нестачею та втрат від псування цінностей, з визнанням штрафів, пені та неустойок, тощо;

– фінансові витрати – це витрати, що пов’язані з процентами, які нараховуються за отриманими кредитами, випущеними облігаціями. фінансовою орендою тощо [31].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про собівартість реалізованих товарів, порядок їх оцінки, уцінки та списання, а також регламентує правила визнання, класифікації та розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності підприємства. Згідно зі стандартом, первісна вартість товарів включає витрати, пов’язані з їх придбанням і доведенням до стану, придатного для продажу, що забезпечує об’єктивне формування витрат підприємств сфери ритейлу. Крім того, НП(С)БО 9 визначає методи оцінки вибуття товарів (ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу.), які безпосередньо впливають на величину собівартості реалізованих товарів та фінансовий результат діяльності торговельних організацій [33].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про зобов’язання та витрати, пов’язані з оплатою праці та іншими видами винагород працівникам (заробітна плата, премії, матеріальна допомога, відпускні, оплата лікарняних, внески на соціальне страхування, а також інші короткострокові, довгострокові та постійні виплати працівникам). Для підприємств сфери ритейлу цей стандарт має особливе значення, оскільки витрати на персонал становлять суттєву частку витрат [30].

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій передбачає для обліку витрат сфери ритейлу використання спеціальних рахунків, що забезпечують систематизацію і контроль витрат. До основних рахунків відносяться: 902

«Собівартість реалізованих товарів», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності», 95 «Фінансові витрати» [24].

Аудит витрат здійснюється відповідно до Міжнародних стандартів аудиту (МСА) зокрема МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення через розуміння підприємства та його середовища» (аудитор аналізує систему обліку витрат і ризики їх викривлення) [19], МСА 330 «Відповідь аудитора на оцінені ризики» (встановлює процедури перевірки достовірності витрат, включаючи собівартість реалізованих товарів, витрати на збут та оплату праці)[20], МСА 500 «Аудиторські докази» (регламентує, які документи та записи слід перевіряти для підтвердження витрат (рахунки-фактури, платіжні доручення, накладні, журнали обліку товарів) [21].

Важливим елементом нормативного регулювання є внутрішні документи підприємства, що визначають облікову політику та організацію бухгалтерського обліку витрат.

Операції, які пов'язані з витратами, оформлюються відповідно до вимог Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженого наказом Міністерства фінансів України [26]. Коректне документування таких операцій є підставою для визнання витрат у бухгалтерському обліку та забезпечує їх правильне відображення для цілей оподаткування.

1.3. Особливості господарської діяльності та оцінка економічного стану підприємства сфери рітейлу

Об'єктом дослідження, що здійснює діяльність у сфері рітейлу, оберемо ТОВ «Браво Н.В.», яке знаходиться у м. Звягелі, Житомирської області. Коротка характеристика підприємства подана у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Коротка характеристика ТОВ «Браво Н.В.»

Показник	Опис
----------	------

Повне найменування українською мовою	Товариство з обмеженою відповідальністю «БРАВО Н.В.»
Повне найменування англійською мовою	L
Коротке найменування українською мовою	ТОВ «БРАВО Н.В.»
Коротке найменування англійською мовою	
Код ЄДРПОУ	
Місцезнаходження	Україна, 11708, Житомирська область, Звягельський район, місто Звягель вул. Вокзальна. 5б.

Джерело: розроблене автором.

Основним видом діяльності ТОВ «Браво Н.В.» є 47.52 Роздрібна торгівля залізними виробами, будівельними матеріалами та санітарно-технічними виробами в спеціалізованих магазинах (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Види економічної діяльності за КВЕД – 2010

Код	Діяльність
Секція G	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів
Розділ 47	Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами
Група 47.5	Роздрібна торгівля іншими товарами господарського призначення в спеціалізованих магазинах
Клас 47.52	Роздрібна торгівля залізними виробами, будівельними матеріалами та санітарно-технічними виробами в спеціалізованих магазинах

Джерело: узагальнене автором на основі джерела [10].

Цей клас включає [10] :

- роздрібну торгівлю залізними виробами;
- роздрібну торгівлю фарбами, лаками й емаллю;
- роздрібну торгівлю листовим склом;
- роздрібну торгівлю іншими будівельними матеріалами, такими як цегла, деревина, сантехнічне устаткування;
- роздрібну торгівлю матеріалами й устаткуванням для самостійного виконання будівельних або ремонтних робіт у домашніх умовах;
- роздрібну торгівлю газонокосарками з ручним або механічним керуванням;
- роздрібну торгівлю саунами.

ТОВ «Браво Н.В.» належить до підприємств роздрібної торгівлі, що спеціалізуються на реалізації окремих груп споживчих товарів. Завдяки фокусуванню на визначеній товарній ніші підприємство формує розширений

асортимент продукції, забезпечує вибір та якісне обслуговування покупців відповідно до їхніх конкретних потреб.

Підприємство організовує торговельний процес таким чином, щоб забезпечити клієнтам комфортні умови придбання товарів. Покупці можуть швидко отримати необхідну консультацію, підібрати потрібний товар та здійснити покупку без зайвих витрат часу.

ТОВ «Браво Н.В.» підтримує необхідний рівень товарних запасів і своєчасне поповнення асортименту, що дає змогу уникати дефіциту продукції. Підприємство працює з різними постачальниками, забезпечуючи стабільність поставок та різноманітність товарів для покупців.

Підприємство застосовує різні інструменти стимулювання продажів: знижки, акційні пропозиції, сезонні розпродажі та інші маркетингові активності. Це сприяє залученню нових покупців, підвищенню лояльності постійних клієнтів та збільшенню товарообігу.

Тобто основною метою діяльності є задоволення попиту покупців шляхом формування оптимального асортименту та забезпечення належного рівня торговельного обслуговування.

Економічний стан підприємства можна оцінити за основними фінансовими та операційними показниками. Насамперед важливим є аналіз ліквідності та платоспроможності, який дає змогу визначити здатність підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання. Для підприємств ритейлу значною є частка оборотних активів, тому особливу увагу приділяють швидкості обороту товарних запасів та ефективності використання обігових коштів.

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ТА АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ РІТЕЙЛУ

2.1. Динаміка обсягів реалізації товарів підприємством ритейлу

У сучасних умовах ринкової економіки підприємства ритейлу працюють у середовищі підвищеної конкуренції, нестабільного попиту та високої залежності від поведінки споживачів. Одним із ключових показників ефективності діяльності торговельної компанії є динаміка обсягів реалізації товарів. Аналіз цього показника дає змогу оцінити темпи розвитку підприємства, визначити чинники впливу на продажі, сформулювати обґрунтовані управлінські рішення та спрогнозувати подальший розвиток.

Для аналізу динаміки використовують такі показники (таблиця 2.1) [11]:

- абсолютне відхилення (базове, ланцюгове);
- темп зростання (базове, ланцюгове);
- темп приросту (базове ланцюгове);
- абсолютне значення одного відсотка приросту.

Таблиця 2.1

Аналітичні показники динаміки та їх обчислення

Показник	Метод розрахунку		Зміст
	базисний	ланцюговий	
Абсолютний приріст	$\Delta y = y_i - y_0$	$\Delta' y = y_i - y_{i-1}$	Показує, на скільки більший або менший порівнювальний рівень від базисного (початкового) або попереднього рівня.
Темп (коефіцієнт) зростання	$T_3 = \frac{y_i}{y_0} * 100$ $K_3 = \frac{y_i}{y_0}$	$T'_3 = \frac{y_i}{y_{i-1}} * 100$ $K'_3 = \frac{y_i}{y_{i-1}}$	Показує, у скільки разів досліджуваний рівень більший або менший від попереднього.
Темп приросту	$T_{пр} = \frac{\Delta y}{y_0} * 100$	$T'_{пр} = \frac{\Delta' y}{y_{i-1}} * 100$	Показує, на скільки відсотків рівень цього періоду більший або менший від базисного рівня або попереднього.

Продовження таблиці 2.1.

Абсолютне значення 1 % приросту	Розрахунок не має сенсу	$A\% = \frac{\Delta' y}{T'_{\text{пр}}(B\%)} = 0,01 * y_{i-1}$	Для того, щоб правильно оцінити отримане значення темпу приросту, його розглядають у зіставленні з показником абсолютного приросту.
---------------------------------	-------------------------	--	---

Джерело: сформоване автором на основі джерела [13].

Для аналізу динаміки обсягу реалізації товарів у ТОВ «Браво Н.В.» найкраще дослідити дані статистичного звіту «Звіт про продаж і запаси товарів у торговій мережі» (З-торг) за чотири квартали 2023-2024 рр. (табл. 2.2., 2.3).

Ця форма є офіційним статистичним документом, який затверджується Державною службою статистики України та призначений для збору систематизованої інформації про обсяги реалізації товарів і їх запаси у торговельних підприємств. Метою форми є формування офіційної статистики роздрібної та оптової торгівлі, аналіз динаміки товарообороту та оцінка стану торговельної мережі в країні [29].

Звіт подається ТОВ «Браво Н.В.» щоквартально за I, II, III та IV квартали. Крайній термін подання звіту до 25-го числа місяця, наступного за звітним кварталом [8].

Подання З-торг є важливим як для державних органів, так і для самого підприємства. Для держави це — джерело достовірної статистики, яка використовується для оцінки стану торгівлі, розрахунку індексів обсягів роздрібного товарообороту та розробки економічних програм. Для підприємства інформація про обсяги реалізації та запаси дозволяє проводити внутрішній аналіз продажів, планувати закупівлі та оптимізувати запаси, а також оцінювати ефективність роботи торговельних точок.

У формі З-торг підприємство надає такі дані:

1. Обсяги реалізації товарів (товарооборот) за звітний квартал у грошовому вираженні. Ці дані формуються на основі фактичної реалізації та первинних бухгалтерських документів (накладних, касових звітів).

2. Деталізація за групами товарів, якщо підприємство реалізує різні види продукції. Це дозволяє класифікувати товари відповідно до встановленої номенклатури.

Таблиця 2.2

Показники динаміки роздрібного товарообороту ТОВ «Браво Н.В.»
за 2023р.(поквартально)

Ква- ртал	Роздрібний товарооборот (з ПДВ) тис. грн	Абсолютний приріст		Темп (коефіцієнт) зростання		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, тис. грн
		базис- ний	ланцюго- вий	базис- ний	ланцюго- вий	базис- ний	ланцюго- вий	
I		-	-	-	-	-	-	
I								
III			-				-23,56	1
IV				3	3		-17,34	-

Джерело: сформоване автором на основі Додатків А,Б,В,Г.

Проаналізувавши таблицю 2.2, її дані свідчать, що у II кварталі зафіксовано різке зростання товарообороту на 1291,3 тис. грн (+94,3 %), що свідчить про пік продажів. Починаючи з III кварталу, обсяг реалізації знижується: на 626,9 тис. грн (-23,56 %), а в IV кварталі — ще на 352,6 тис. грн (-17,34 %). Незважаючи на спад у другій половині року, базисні темпи залишаються позитивними, що означає перевищення обсягів продажу над рівнем I кварталу. Динаміка вказує на виражену сезонність і нерівномірність попиту.

Таблиця 2.3

Показники динаміки роздрібного товарообороту ТОВ «Браво Н.В.» за

Ква- ртал	Роздрібний товарооборот (з ПДВ) тис. грн	Абсолютний приріст		Темп (коефіцієнт) зростання		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, тис. грн
		базис- ний	ланцюго- вий	базис- ний	ланцюго- вий	базис- ний	ланцюго- вий	
I		-	-					
I			1224.7		2.01	1,4	1	
III			-		8		-12,04	24,32
IV		4	-	9			-21,66	

Джерело: сформоване автором на основі Додатків Д, Е, Ж.З.

Аналіз таблиці 2.3. свідчить, II квартал також характеризується максимальним зростанням товарообороту — на 1224,7 тис. грн (у 2 рази більше за I квартал). У III та IV кварталах реалізація знижується на 292,9 тис. грн (–12,04 %) і 463,4 тис. грн (–21,66 %) відповідно. Хоча падіння продажів є суттєвим, базисні показники зберігають позитивну динаміку протягом року. Це свідчить про наявність сезонного підйому у II кварталі та поступове зменшення активності надалі.

В обох таблицях простежується однакова тенденція: різке зростання продажів у II кварталі та подальше зниження у III–IV кварталах. Річна динаміка є нерівномірною, але загалом позитивною щодо базового періоду. Підприємству необхідно враховувати сезонні коливання попиту та оптимізувати асортимент і збутову політику у періоди спаду.

2.2. Аналіз реалізації товарів

Товарообіг виступає базовим результативним показником функціонування підприємств ритейлу, оскільки характеризує сукупний обсяг реалізованих товарів. Він є фундаментальним критерієм оцінювання ефективності діяльності суб'єкта господарювання та рівня його економічної успішності.

Ефективне управління товарообігом у сучасних умовах є доволі складним процесом. Підприємство змушене постійно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, посилення конкуренції та коливання споживчого попиту. На формування товарообороту впливає велика кількість чинників, які зазвичай поділяють на внутрішні та зовнішні (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Характеристика факторів, що впливають на обсяги товарообігу

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
– асортимент товарів або послуг - різноманітність і якість асортименту, його відповідність потребам ринку;	– економічні умови – рівень доходів населення, інфляція, відсоткові ставки; – конкуренція - політика ціноутворення конкурентів, їхні маркетингові стратегії;

– ціноутворення - політика ціноутворення, знижки, промоції та спеціальні умови продажу; – маркетингові заходи - реклама, рг-кампанії, просування товару або послуги;	– сезонність - сезонні коливання попиту на певні товари або послуги; – політичні чинники - законодавство, податкова політика, регулювання у сфері бізнесу;
---	---

Продовження таблиці 2.4

– якість обслуговування - рівень обслуговування покупців, швидкість обробки замовлень, якість консультації; – управління запасами - ефективне управління запасами та складськими запасами для забезпечення належного рівня наявності товарів; - продуктивність праці - ефективність роботи персоналу, їхні навички та кваліфікація	– соціокультурні та демографічні чинники - зміни в попиті через зміну уподобань та потреб споживачів, демографічні та соціокультурні тенденції
--	--

Джерело: [41, с. 177].

Проведемо аналіз товарного складу товарообігу на ТОВ «Браво Н.В.» у розрізі 2023 – 2024 рр.(табл. 3.5 та 3.6.). Дослідження структурних змін у реалізації окремих груп товарів дасть можливість оцінити ефективність асортиментної політики підприємства, визначити тенденції попиту та встановити ті товарні позиції, що формують основну частину доходів.

Таблиця 2.5

Аналіз товарного складу товарообігу у ТОВ «Браво Н.В» 2023 р., тис. грн.

Група товарів	2023 рік				I квартал -+, - до IV квартал	IV квартал у % до I квартал
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал		
Неелектричні побутові прилади та устаткування						
Фарби, лаки та емалі						
Санітарно-технічне, водопровідне та опалювальне устаткування і приладдя					-76,6	
Інші будівельні матеріали						

Джерело: сформоване автором на основі Додатків А,Б,В,Г.

Згідно табл. 2.5 спостерігається значне зростання реалізації неелектричних

п
о
б
у

збільшилась на 148,5 тис. грн (до 404,9 тис. грн), що становить 157,9% від I кварталу; невелике, але позитивне зростання інших будівельних матеріалів - обсяг реалізації зріс на 50,9 тис. грн. Це свідчить про розширення попиту, покращення асортименту та активізацію ремонту-будівельних робіт населення.

Таблиця 2.6

Аналіз товарного складу товарообігу у ТОВ «Браво Н.В» 2024 р., тис. грн.

Група товарів	2024 рік				I квартал -+, - до IV квартал	IV квартал у % до I квартал
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал		
Неелектричні побутові прилади та устаткування					-178,4	
Фарби, лаки та емалі						
Санітарно-технічне, водопровідне та опалювальне устаткування і приладдя					-251,1	
Інші будівельні матеріали						

Джерело: сформоване автором на основі Додатків Д, Е, Ж.З.

На основі табл. 2.6 - група неелектричних побутових приладів та устаткування у 2024 році демонструє різке зниження обсягів продажу. З 273,4 тис. грн у I кварталі реалізація впала до 95,0 тис. грн у IV кварталі, що становить – 178,4 тис. грн або лише 34,7% від початкового рівня. Такі зміни відбуваються внаслідок посилення конкуренції з боку великих мереж, поява дешевших імпорتنих аналогів.

Фарби, лаки та емалі. У I кварталі продаж становив 256,4 тис. грн, а до кінця року збільшився до 404,9 тис. грн (+148,5 тис. грн; 157,9%), за рахунок розширення асортименту лакофарбових матеріалів, введення нових кольорів, марок, видів декоративних покриттів.

Натомість у групі санітарно-технічного, водопровідного та опалювального обладнання спостерігається суттєве зниження. Обсяг реалізації зменшився з 351,8 тис. грн у I кварталі до 100,7 тис. грн у IV кварталі, тобто на –251,1 тис. грн (28,6%). Це свідчить про падіння попиту на сантехнічні товари, що може бути

зумовлено як зниженням купівельної спроможності населення, так і зростанням конкуренції на ринку.

Найбільш позитивну динаміку показує група інших будівельних матеріалів. Обсяг реалізації збільшився із 330,8 тис. грн до 906,2 тис. грн, що становить +575,4 тис. грн або 274%. Такий значний ріст підтверджує, що ця товарна категорія стала ключовою для підприємства у 2024 році. Причиною можуть бути масштабні приватні ремонти, реконструкції, а також підвищення попиту на будівельні матеріали.

Тобто, упродовж 2023–2024 рр. структура товарообігу ТОВ «Браво Н.В.» зазнала суттєвих змін. Відбулося зростання значення групи «Фарби, лаки та емалі» та «Інші будівельні матеріали» Ці товарні групи стали основними у товарообігу у 2024 році, забезпечивши найбільший приріст.

Тому для ефективного управління товарообігом щодо групи « Фарби, лаки та емалі» та «Інші будівельні матеріали» розглянемо формування цінової політики, на основі відпускних цін, які в подальшому формують

Таблиця 2.7

Відпускні ціни на групу «Фарби, лаки та емалі» у ТОВ «Браво Н.В.», грн.

Найменування товару	Відпускна ціна 2023 р.	Відпускна ціна 2024 р.	Зміна ціни (%)	Зміна ціни (+/-)
Фарба водоемульсійна	150	165	+10%	+15
Лак для деревини	220	230	+4,5%	+10
Емаль універсальна	180	198	+10%	+18
Фарба фасадна	200	220	+10%	+20

Джерело: розроблене автором.

На основі табл. 2.7. у 2024 році відпускні ціни на всі товари групи «Фарби, лаки та емалі» зросли у порівнянні з 2023 роком, що відображено як у відсотках фасадної фарби на 20 грн, що пов’язано з високим сезонним попитом та підвищенням собівартості. Зростання цін демонструє стабільний ринковий попит на цю групу продукції. Підприємству доцільно продовжувати моніторинг попиту і коригувати відпускні ціни з урахуванням сезонних коливань та ринкових тенденцій для максимізації прибутку.

Таблиця 2.8

Відпускні ціни на групу «Інші будівельні матеріали»
у ТОВ «Браво Н.В.», грн

Найменування товару	Відпускна ціна 2023 р.	Відпускна ціна 2024 р.	Зміна ціни (%)	Зміна ціни (+/-)
Цемент	90	100	+11%	+10
Гіпсокартон	120	132	+10%	+12
Плитка керамічна	250	270	+8%	+20
Суміші штукатурні	80	88	+10%	+8

Джерело: розроблене автором.

На основі даних табл. 2.8 у групі «Інші будівельні матеріали» також спостерігається зростання відпускних цін у 2024 році, що варіюється від +8 до +20 грн. Найбільше підвищення зафіксовано у плити керамічної (+20 грн), що пояснюється підвищеним попитом на ремонтні роботи та зростанням собівартості. Поступове підвищення цін свідчить про можливість нарощування доходів підприємства без втрати споживчого попиту.

Формування цінової політики є одним із ключових напрямів управління підприємством рітейлу, оскільки ціни на продукцію безпосередньо впливають на обсяг продажу та фінансовий результат. Цінова політика передбачає встановлення оптимальних цін із урахуванням собівартості товарів, попиту на ринку, конкурентного середовища та стратегічних цілей підприємства.

Виручка підприємства визначається як добуток ціни реалізації та обсягу продажу. Зміна цін може впливати на виручку по-різному: підвищення ціни збільшує виручку за умови стабільного попиту, а зниження ціни може стимулювати продажі й також підвищити доходи. Оптимальна цінова політика забезпечує баланс між ціною та обсягом продажу, що дозволяє максимізувати виручку.

Фінансовий результат, а саме прибуток від реалізації продукції, формується як різниця між виручкою та витратами підприємства (рис. 2.1). Грамотне

ціноутворення дозволяє підвищувати прибуток, стимулювати продажі найбільш рентабельних товарів і забезпечувати фінансову стабільність підприємства.

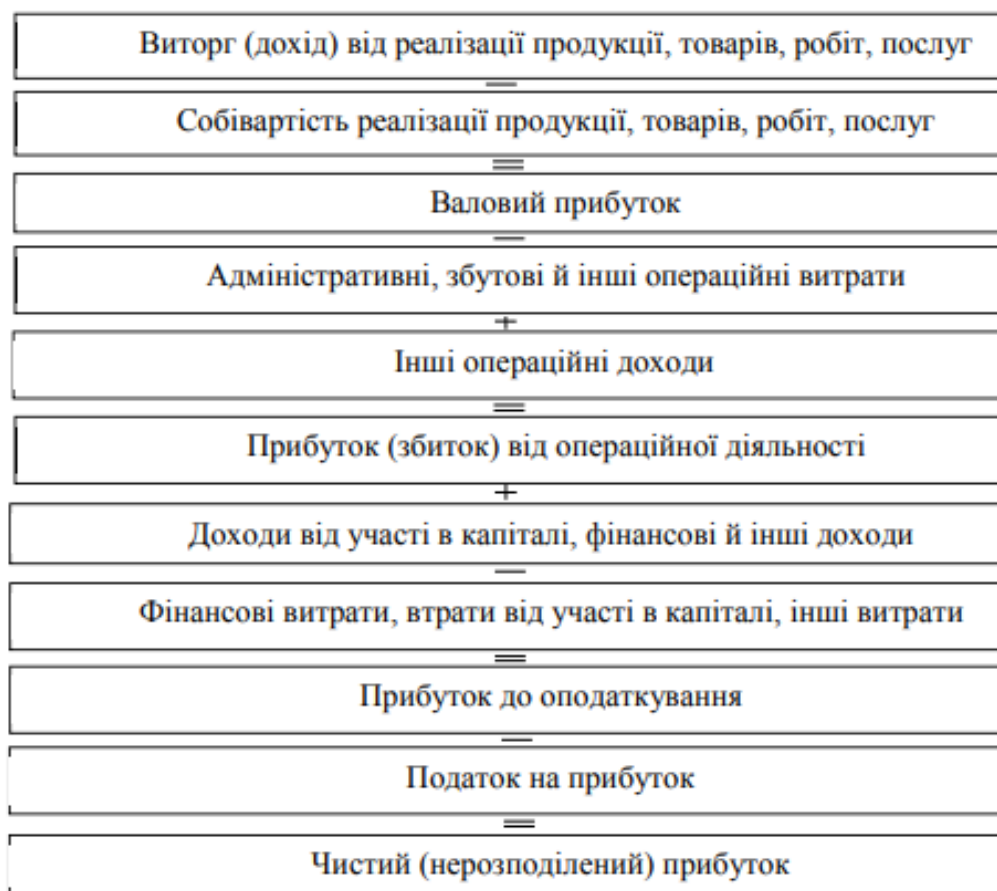

Рис. 2.1. Послідовність формування чистого прибутку

Джерело: [6, с. 335].

Проведемо детермінований факторний аналіз на прикладі даних ТОВ «Браво Н.В.» та вияснимо яким чином окремі показники впливають фінансовий результат прибуток.

Таблиця 2.9

Дані для детермінованого факторного аналізу прибутку від реалізації товару

Вид товару	Обсяг реалізації, тис. од.		Собівартість одиниці товару, грн		Ціна за одиницю товару, грн	
	базовий	звітний	базовий	звітний	базовий	звітний
	q_0	q_1	z_0	z_1	p_0	p_1
Фарба водоемульсійна	5	8	100	120	150	165
Лак для деревини	4	6	190	200	220	230
Фарба фасадна	12	15	170	180	200	220

Джерело: сформоване автором.

Використовуючи умовні позначення та дані з таблиці 2.9, у таблиці 2.10 наведено приклад розв'язання моделі детермінованого факторного аналізу прибутку від реалізації для конкретних видів товару.

Таблиця 2.10

Детермінований факторний аналіз прибутку від реалізації товарів

Вид товару	Валовий прибуток від реалізації, тис. грн		Собівартість реалізації, тис. грн		Рентабельність виробництва продукції,		Умовний прибуток тис. грн	Умовний прибуток тис. грн
	базовий	звітний	базовий	звітний	базовий	звітний		
Фарба водоемульсійна								
Лак для деревини								
Фарба фасадна								
Разом								
Зміна прибутку фактична $B1 - B0 = 1140 - 730 = 410$ (тис. грн)								
Зміна прибутку за рахунок фактора, q $B01 - B0 = 1030 - 730 = 300$ (тис. грн)								
Зміна прибутку за рахунок фактора ціни, p $B02 - B01 = 1510 - 1030 = 480$ (тис. грн)								
Зміна прибутку за рахунок фактора ціни, z $B1 - B02 = 1140 - 1510 = - 370$ (тис. грн)								

Джерело: сформоване автором.

Класичний підхід до обчислення прибутку від реалізації окремого виду продукції може бути представлений у такій узагальненій моделі (2.1; 2.2; 2.3; 2.4):

$$Pr_i = q_i(p_i - z_i), \quad (2.1)$$

$$Pr_i = q_i p_i - (Z_n + z_3 * q_i) \quad (2.2)$$

$$Pr_i = q_i (p_i - z_3) - Z_n, \quad (2.3)$$

$$Pr_i = q_i MПод_i - Z_n \quad (2.4)$$

де: Z_n – це загальна величина постійних витрат на конкретний вид товару;

z_3 – це величина змінних витрат на продаж одиниці товару;

$MПод$ – це маржинальний прибуток на одиницю товару.

Для подальшого розрахунку потрібно встановити у базовому та звітному періоді величину змінних витрат для кожного досліджуваного товару та величину постійних витрат в періоді. (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Дані щодо змінних та постійних витрат для кожного виду товару

Вид товару	Постійні витрати за період, тис. грн		Змінні витрат за одиницю, грн	
	базовий	звітний	базовий	звітний
	Z_{n0}	Z_{n1}	Z_{z0}	Z_{z1}
Фарба водоемульсійна				
Лак для деревини				
Фарба фасадна				

Джерело: сформоване автором.

Користуючись даними, які розміщені у таблиці 2.9, виконаємо такі послідовні етапи:

1. Оцінимо вплив зміни обсягу реалізованих товарів на розмір прибутку від продажу конкретного її виду (табл. 2.12)

Таблиця 2.12

Вплив зміни обсягу реалізації на прибуток

Формули	Величина прибутку від реалізації, тис. грн.		
	Фарба водоемульсійна	Лак для деревини	Фарба фасадна
$Pr_0 = q_0 (p_0 - z_{z0}) - Z_{n0}$			
$Pr_{01} = q_1 (p_0 - z_{z0}) - Z_{n0},$			
Δ			

Джерело: сформоване автором.

2. Визначимо, як зміна ціни реалізації конкретного виду товару впливає на величину отриманого прибутку (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Вплив зміни ціни реалізації на прибуток

Формули	Величина прибутку від реалізації, тис. грн.		
	Фарба водоемульсійна	Лак для деревини	Фарба фасадна

$Pr_{02} = q_1 (p_1 - z_{30}) - Z_{n0}$			
$\Delta Pr(p) = Pr_{02} - Pr_{01}$			

Джерело: сформоване автором.

3. Визначаємо як впливають змінні витрати на прибуток, отриманий від реалізації конкретного виду товару (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Вплив змінних витрат на прибуток

Формули	Величина прибутку від реалізації, тис. грн.		
	Фарба водоемульсійна	Лак для деревини	Фарба фасадна
$Pr_{03} = q_1 (p_1 - z_{31}) - Z_{n0}$			
$\Delta Pr(z_3) = Pr_{03} - Pr_{02}$			

Джерело: сформоване автором

Оцінюємо, як зміна постійних витрат позначається на прибутку від реалізації конкретного виду товару (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Вплив постійних витрат на прибуток

Формули	Величина прибутку від реалізації, тис. грн.		
	Фарба водоемульсійна	Лак для деревини	Фарба фасадна
$Pr_1 = q_1 (p_1 - z_{31}) - Z_{n1}$,			
$\Delta Pr(Z_n) = Pr_1 - Pr_{03}$			

Джерело: сформоване автором.

Отже, проаналізувавши дані таблиці: 2.12, 3.13, 3.14, 2.15 внаслідок зростання обсягу реалізації фарби водоемульсійної на 3 тис один., лаку для деревини на 2 тис. один. фарби фасадної на 3 тис. один призвело до збільшення прибутку на 150 тис. грн., 60 тис. грн, 90 тис. грн відповідно.

При зростанні ціни на реалізацію фарби водоемульсійної на 15 грн/од., лаку для деревини на 10 грн/од., фарби фасадної на 20 грн/одн. збільшився прибуток на 120 тис. грн., 60 тис. грн., 300 тис. грн.

При зростанні змінних витрат на кожен товар, якій досліджується зазнає збитку.

При зростанні величини постійних витрат відбувається збиток для всіх досліджуваних товарів.

Загалом використання маржинального аналізу забезпечує можливість більш об'єктивно визначити причини зміни прибутку від реалізації продукції, оскільки дає змогу виокремити вплив окремих факторів (обсягу реалізації, ціни та змінних витрат) і кількісно оцінити їхній внесок у формування кінцевого фінансового результату.

2.3. Вплив собівартості реалізованої продукції на фінансові результати підприємства рітейлу

Собівартість реалізованих товарів - це сукупність фактичних витрат підприємства, безпосередньо пов'язаних із придбанням, зберіганням, підготовкою та продажем товарів. Вона відображає, скільки реально коштувало підприємству забезпечення товарів для продажу та їх передання покупцеві. У міжнародній практиці аналогом є показник COGS (Cost of Goods Sold).

Цей показник є важливим для бізнесу з кількох причин [36]:

1. **Управління витратами:** аналіз собівартості дозволяє підприємству досліджувати структуру витрат і знаходити резерви для їх скорочення, що сприяє збільшенню прибутковості.

2. **Визначення цін:** розуміння собівартості дозволяє підприємству встановлювати оптимальні ціни на товари, що забезпечують покриття всіх витрат і отримання прибутку.

3. **Планування:** собівартість виступає ключовим чинником при прогнозуванні фінансових результатів підприємства.

4. **Контроль якості:** ведення запитів у постачальників щодо сертифікатів товарів дозволяє підприємству перевіряти відповідність товарів встановленим стандартам якості та безпеки.

5. Підтримка прийняття рішень: знання собівартості допомагає обґрунтовано приймати рішення щодо обсягів реалізації, розширення збуту, а також вибору постачальників.

Відповідно до Н(П)СБО 9 «Запаси» собівартість товарів формується з фактичних витрат, які наведено на рис. 2.2.

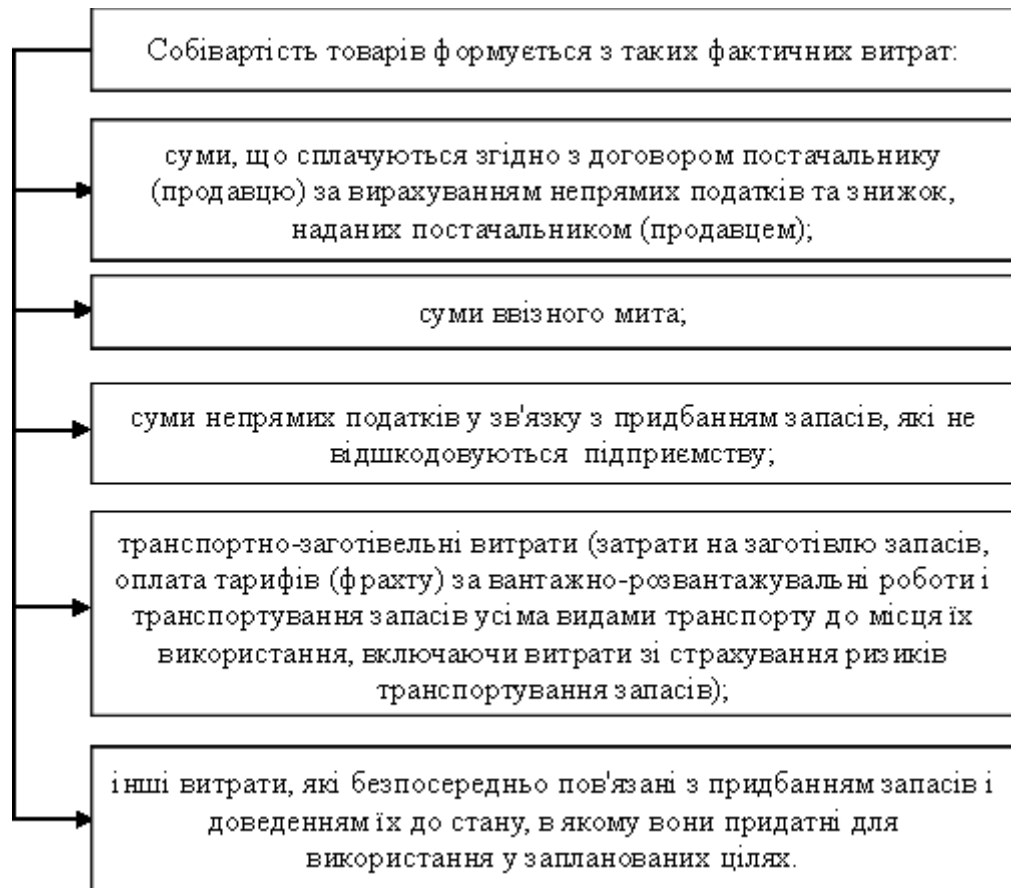

Рис.2.2. Собівартість товарів

Джерело: сформовано автором на основі джерела [33].

Також НП(С)БО 9 «Запаси» [33] визначає яким чином можна знайти собівартість реалізованих товарів (рис. 2.2).

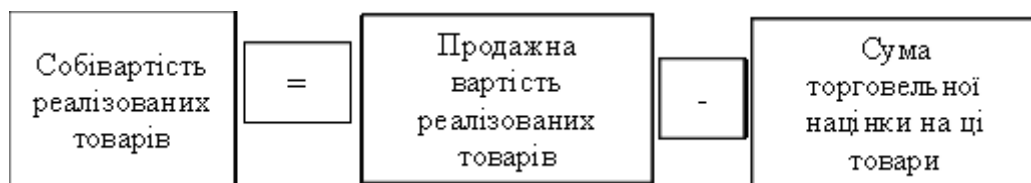

Рис. 2.3. Визначення собівартості реалізованих товарів

Джерело: сформовано автором на основі джерела

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і

організацій [24] собівартість реалізованих товарів обліковується на субрахунку 902 та відображається у фінансовій звітності, а саме у Звіті про фінансові результати(№-2м) ТОВ «Браво Н. В.» за статтею 2050 (Додаток И).

Тобто собівартість реалізованих товарів є важливим чинником, особливо для підприємству ритейлу, оскільки саме вона формує основу їхньої прибутковості (рис. 2.3).

На основі даних фінансової звітності, а саме у Звітах про фінансові результати ТОВ «Браво Н.В» у динаміці розглянемо яку частку серед інших витрат займає собівартість реалізованих товарів та як впливає на формування фінансового результату – прибутку (таблиця 2.16).

Тобто інформація, яка розкривається у фінансовій звітності є цінна, адже дозволяє правильного оцінювати фінансовий стан та виявляти нові можливості та недоліки в роботі підприємства [39, с. 342].

Таблиця 2.16

Аналіз складу рівня і динаміки фінансових результатів, тис. грн.

Показник	2023 р.	2024 р.	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)				
Інші доходи				
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)				
Інші операційні витрати				
Інші витрати				
Фінансовий результат до оподаткування				
Податок на прибуток				

Джерело: сформоване автором на основі Додатків И,К.

Проаналізувавши таблицю 2.16., зазначимо, що чистий дохід від реалізації продукції у 2024 році зріс на 4 685,1 тис. грн, що становить 22,7% приросту порівняно з попереднім роком. Позитивна тенденція зростання доходу свідчить про збільшення обсягів продажів та підвищення цін. Інші доходи також продемонстрували приріст на 0,9 тис. грн (12,5%), однак їхня частка у загальній структурі доходів є незначною.

Найвагомішим елементом витратної частини виступає собівартість реалізованої продукції. Її рівень безпосередньо визначає величину валового прибутку та, відповідно, чистого фінансового результату підприємства.

У 2024 році собівартість зросла з 14 754,1 тис. грн до 16 036,1 тис. грн, тобто на 1 282 тис. грн (8,7%). Темпи зростання собівартості були нижчими за темпи зростання чистого доходу, що є позитивною ознакою для підприємства. Це означає, що підприємство Це свідчить про те, що підприємство здійснило детальний аналіз споживчого попиту й виявило товарні групи, які користуються найбільшою популярністю серед населення. На основі отриманої інформації компанія оптимізувала свій асортимент, зосередившись на продукції, що має високий рівень обіговості та формує основну частку продажів.

Крім того, підприємство активно працювало над удосконаленням взаємовідносин із постачальниками: укладало більш вигідні договори поставок і договори дистрибуції, що передбачають стабільні обсяги постачання та гнучкі умови співпраці.

Інші операційні витрати зросли на 3 111,1 тис. грн (65,1%), що є доволі суттєвим збільшенням. Такий стрибок може свідчить про: підвищення адміністративних витрат, зростання витрат на маркетинг і збут, логістичні або комунальні витрати.

Інші витрати збільшилися на 2,4 тис. грн (1,1%), тобто вони залишаються стабільними та не чинять суттєвого впливу на загальний фінансовий результат.

Як наслідок відбувається зростання фінансового результату до оподаткування та податок на прибуток на 25,9 %.

Отже, собівартість реалізованих товарів є головним елементом серед інших витрат ТОВ «Браво Н.В», тому її зниження позитивно позначається на фінансових показниках підприємства, підвищуючи його рентабельність та здатність генерувати додаткові інвестиції [23]. Також її зниження має безпосередній вплив на конкурентоспроможність підприємства.

Конкурентоспроможність підприємства найчастіше пов'язують із такими властивостями, як [12]: здатність продавати конкурентоспроможні товари;

ефективного функціонування; здатність задовольняти потреби споживачів краще, ніж це роблять основні конкуренти.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Основні завдання і методи аудиту витрат підприємства

Аудит, будучи елементом незалежного контролю, дає змогу виявляти нові шляхи розвитку підприємницької діяльності, оцінювати її ефективність та відповідність чинному законодавству, аналізувати організацію виробничих процесів, планування та збереження фінансових ресурсів, а також перевіряти достовірність відображення господарсько-фінансових операцій у бухгалтерському обліку та звітності окремих суб'єктів господарювання.

Процес проведення аудиту може зазнавати впливу низки об'єктивних і суб'єктивних факторів. Зокрема, серед зовнішніх чинників варто відзначити складність та неоднозначність нормативно-правової бази у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, що ускладнює правильне трактування окремих норм. Додаткові труднощі створює розбіжність інтересів між працівниками, які формують звітність, та користувачами цієї інформації, а також значна віддаленість джерел економічних даних від керівництва підприємства, яке ухвалює управлінські рішення, що нерідко унеможлиблює своєчасне отримання необхідних відомостей.

До суб'єктивних факторів належать насамперед недостатній рівень професійної підготовки персоналу, який забезпечує ведення обліку, зокрема головних бухгалтерів. Ускладнює ситуацію й нестача якісної роз'яснювальної та консультаційної підтримки з боку державних органів, зокрема податкових, щодо застосування чинного законодавства. Це змушує підприємства все частіше звертатися по допомогу до приватних консультантів і аудиторів.

Сутність аудиту витрат підприємницької діяльності полягає у перевірці законності та достовірності ведення бухгалтерського обліку витрат відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», включно з аналізом їх складу за статтями та елементами, за місцями виникнення, відповідністю фінансовій звітності.

Метою аудиту витрат є встановлення достовірності первинних даних щодо накопичення та списання витрат діяльності, повноти і своєчасності відображення

первинних даних у зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення бухгалтерського обліку витрат діяльності, його відповідності вимогам нормативних документів і обліковій політиці, достовірності інформації щодо витрат діяльності, наведеної у фінансовій звітності [15, с. 124].

Основні завдання аудиту витрат на ТОВ «Браво Н.В.» охоплюють широкий спектр перевірок і процедур, спрямованих на забезпечення достовірності формування витрат підприємства. Зокрема, до них належать:

- оцінка правильності визнання витрат згідно з вимогами НП(С)БО 16 «Витрати»[31];
- контроль за формуванням складу витрат собівартості реалізованої продукції;
- перевірка ведення обліку фактичних витрат і правильності їх включення до собівартості реалізації відповідно до обраної методики обліку;
- перевірка достовірності відображення адміністративних, збутових та інших операційних витрат;
- встановлення законності, точності та повноти відображення господарських операцій, пов'язаних із витратами, на відповідних рахунках бухгалтерського обліку;
- перевірка повноти, коректності та достовірності подання інформації про витрати у фінансовій звітності підприємства.

Метод аудиторської перевірки у виконанні своїх функцій відзначається застосуванням як загальнонаукових, так і спеціальних методичних прийомів контролю. Для проведення аудиту витрат доцільніше використовувати методичні прийоми перевірки первинних документів, записів у облікових регістрах та бухгалтерської звітності (джерела інформації при аудиті витрат на ТОВ «Браво Н.В.», які наведено в табл. 3.1). Залежно від характеру контролю та стану бухгалтерського обліку для оцінки здійснених господарських операцій щодо витрат використовуються різні методичні прийоми перевірки документів. До них належать: формальна, арифметична, експертна, логічна, економічна, нормативно-правова, зустрічна перевірка документів, контрольна звірка (рис.3.1) .

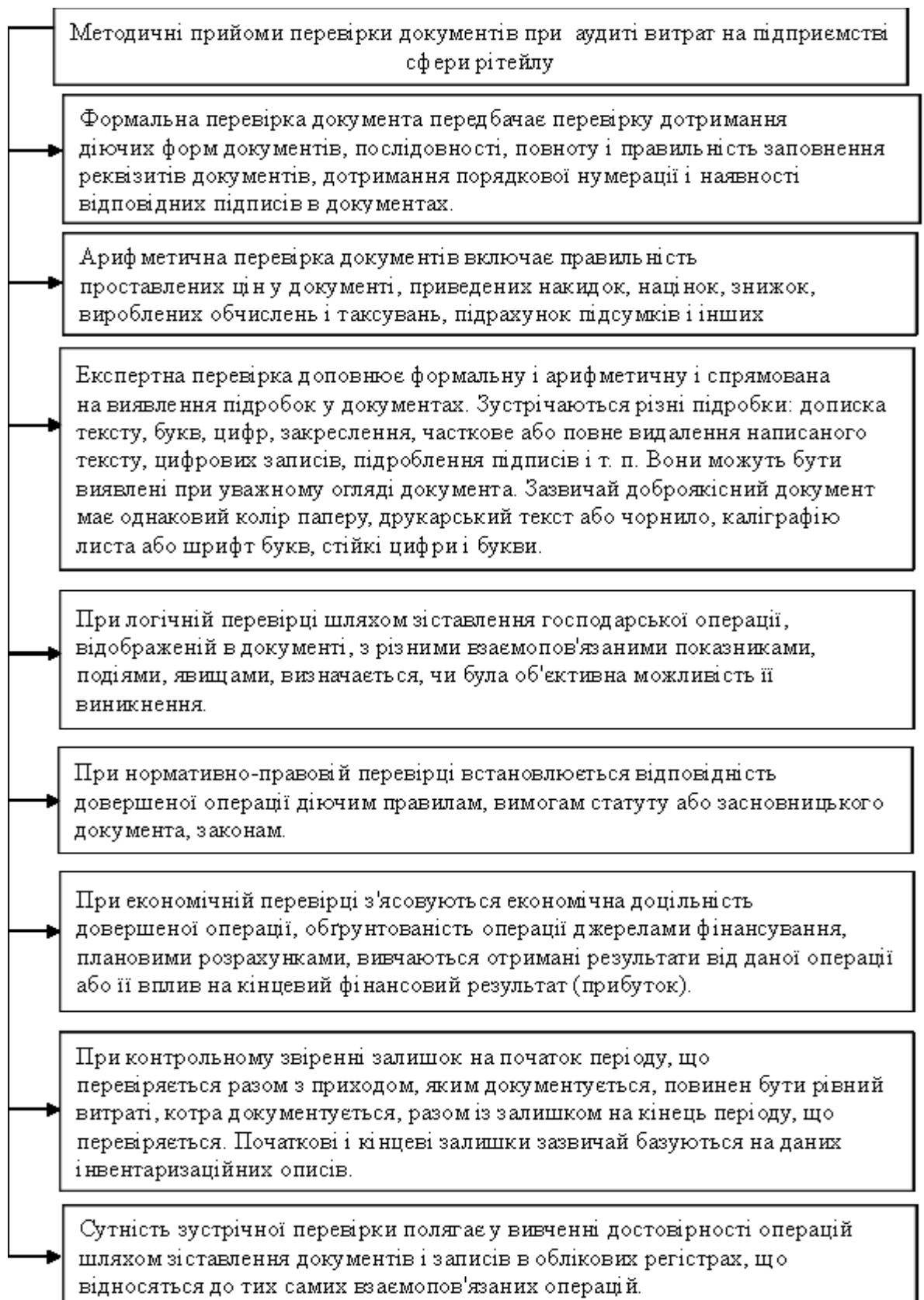

Рис.3.1. Методичні прийоми перевірки документів при аудиті витрат на підприємстві сфери ритейлу.

Джерело: сформоване автором на основі джерела [35].

Таблиця 3.1

Джерела інформації для аудиту витрат

Джерело інформації	Опис
Первинні документи	Видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, , рахунки-фактури, платіжні документи; акти виконаних робіт, акти наданих послуг, акти списань, договори з постачальниками або підрядниками, угоди на надання послуг або постачання матеріалів.
Облікові реєстри та записи бухгалтерського обліку	Після фіксації господарських операцій у первинних документах, інформація узагальнюється у реєстрах обліку, тому важливе джерело зведених даних (синтетичні й аналітичні реєстри бухгалтерського обліку, аналітика за рахунками, субрахунки, відомості тощо).
Звітність	Потребує узагальнених даних про витрати, результати діяльності, собівартість, залишки і фінансові показники.
Внутрішні нормативні та організаційні документи підприємства	Для розуміння, за якими правилами ведеться облік, як організовано внутрішній контроль, які політики обрані слід звернутися до наказів, розпоряджень, положень про облікову політику, внутрішніх інструкцій, процедур документообігу, списань, інвентаризацій.
Матеріали попередніх ревізій, інвентаризацій, контрольних перевірок	Важливо мати контекст: як змінювався облік, були чи виправлені помилки, наскільки регулярно проводилися перевірки

Джерело: сформоване автором.

3.2. Організація проведення аудиту витрат

Аудит є вкрай важливим для керівного апарату, адже допомагає виявити реальний фінансовий стан підприємства [38, с. 566]. Організація аудиту витрат на підприємстві є ключовою складовою системи зовнішнього фінансового контролю, оскільки саме витрати визначають фінансовий результат та рівень ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Для ТОВ «Браво Н.В.» аудит витрат виконується з метою підтвердження правильності та повноти їх відображення у бухгалтерському обліку, забезпечення достовірності формування собівартості продукції (робіт, послуг), а також відповідності вимогам чинного законодавства та облікової політики підприємства.

Аудиторська перевірка охоплює три ключові стадії (рис.3.2): етап планування, етап отримання та опрацювання інформації, а також завершальний етап — підготовку та оформлення аудиторського звіту (висновку).

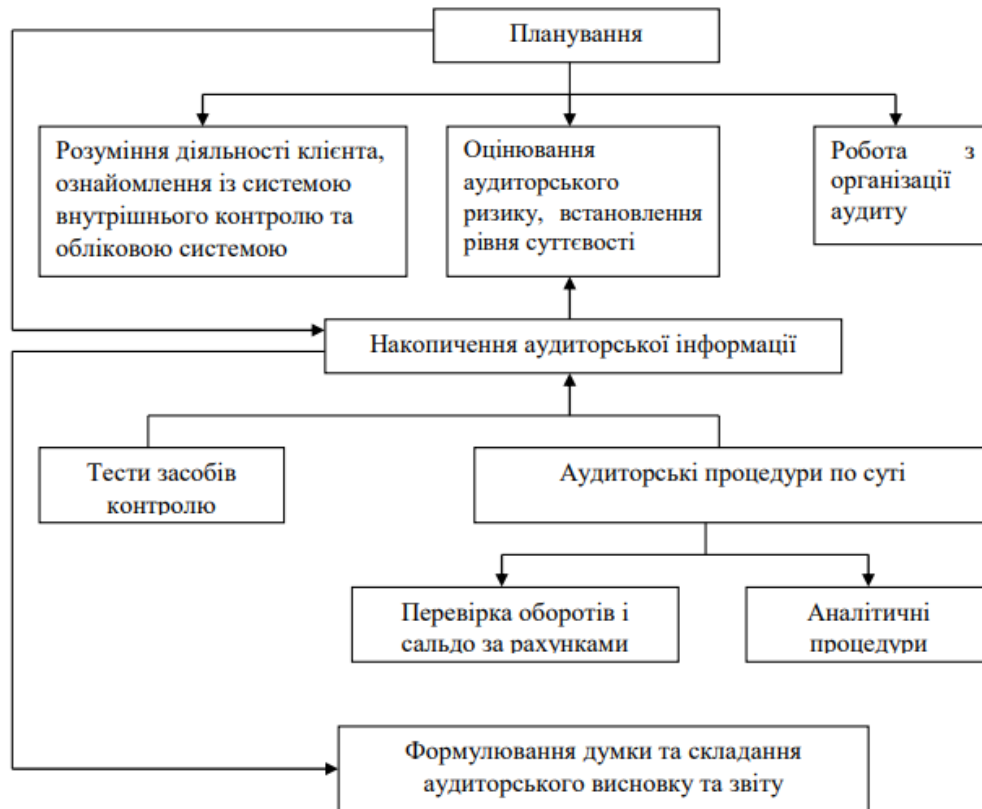

Рис.3.2. Стадії аудиторської перевірки.

Джерело: адаптовано за [16, с. 82].

Планування аудиту є ключовим елементом аудиторського процесу, оскільки саме на цьому етапі формується оптимальна організація подальших аудиторських процедур.

Відповідно до МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності» [18], планування аудиту — це вироблення головної стратегії та конкретних підходів до очікуваних характеру, періоду і часу проведення аудиту.

Належно розроблений план дозволяє аудитору раціонально структурувати свою роботу, враховуючи умови конкретного завдання, особливості діяльності підприємства та специфіку об'єкта перевірки. Як правило план складається на початку аудиторської перевірки та містить інформацію про:

- діяльність клієнта, його бізнес-процесами, особливостями функціонування та основними напрямками роботи;
- діяльністю клієнта, його бізнес-процесами, особливостями функціонування та основними напрямками роботи;
- визначення загального аудиторського ризику та встановлення порогу суттєвості можливих помилок відповідно до вимог МСА 315 «Розуміння суб'єкта господарювання і його середовища та оцінка ризиків суттєвих викривлень»;
- планування кількості й змісту аудиторських процедур, строків їх здійснення, виконавців, а також можливість залучення експертів згідно з МСА 330 «Аудиторські процедури відповідно до оцінених ризиків»;
- організація координації виконання запланованих заходів, контроль за їх реалізацією та узгодження з адміністрацією підприємства;
- врахування додаткових чинників і ситуацій, що можуть вимагати коригування плану в процесі проведення аудиту.

На основі складеного плану формується програма аудиту, яка містить детальний опис усіх аудиторських процедур, необхідних для практичного виконання передбачених планом заходів. Програма визначає конкретний зміст процедур, їх обсяг, послідовність і методи виконання, що забезпечує реалізацію цілей аудиту та перевірку достовірності облікових даних.

Аудиторська програма виконує функцію керівництва для помічників аудитора та слугує засобом контролю якості роботи для керівництва та аудиторської групи.

Основними аудиторськими процедурами, які використовуються при аудиті витрат на ТОВ «Браво Н.В.» є:

- перевірка витрат щодо їх визнання та класифікації згідно вимог Н(П)СБО 16 «Витрати»;
- перевірка щодо наявності первинних документів з відображенням витрат, їх достовірність та правильність оформлення (коректність зазначення назви суб'єкта господарської діяльності, який видав документ; повноту та

достовірність інформації про всі господарські операції, на підставі яких складено документ; наявність і достовірність підписів уповноважених осіб);

- перевірка правильності та своєчасності відображення витрат при реалізації товарів, адміністративних витрат; витрат на збут, інших операційних витрат (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Основні аудиторські процедури аудиту витрат ТОВ «Браво Н.В.

№	Напрямок витрат	Основні аудиторські процедури	Мета перевірки
1	Витрати при реалізації товарів	- Перевірка правильності визначення цін на реалізованих товарів. - Перевірка виконання плану реалізації за асортиментом і якістю. - Перевірка своєчасності відображення витрат одночасно з доходом. - Перевірка законності укладених договорів, відповідності фактичних умов договору.	Забезпечення достовірності та своєчасності обліку витрат, відповідності доходам від реалізації
2	Адміністративні витрати	- Перевірка правильності визначення витрат на заробітну плату. адміністративного персоналу. - Перевірка правильності нарахувань на заробітну плату (ЄСВ). - Перевірка амортизаційних витрат на адміністративні активи. - Перевірка віднесення аудиторських, охоронних, поштово-телефонних послуг. - Перевірка витрат на відрядження та списання витрат майбутніх періодів.	Переконання у правильності, законності та своєчасності адміністративних витрат
3	Витрати на збут	- Перевірка списання витрат на пакувальні матеріали. - Перевірка заробітної плати персоналу збуту. - Перевірка амортизаційних витрат на активи, що використовуються у збуті. - Перевірка витрат на маркетинг та рекламу. - Перевірка віднесення транспортних та комісійних витрат торгових агентів і продавців.	Забезпечення правильності, своєчасності та законності витрат, пов'язаних із збутом продукції

4	Інші операційні витрати	- Перевірка законності договорів позики та нарахування відсотків. - Перевірка включення витрат на придбання активів у первісну вартість. - Перевірка формування витрат на дослідження та розробки. - Перевірка витрат від купівлі-продажу іноземної валюти. - Перевірка собівартості реалізованих виробничих запасів. - Перевірка втрат від знецінення запасів, нестач і псування цінностей. - Перевірка витрат від курсових різниць. - Перевірка витрат у вигляді штрафів, пені, неустойок. - Перевірка витрат від реалізації оборотних активів та оренди. - Перевірка витрат від раніше списаних активів. - Перевірка фактів списання ПДВ на інші операційні витрати. - Перевірка своєчасності відображення інших операційних витрат одночасно з доходами.	Перевірка повноти, правильності та своєчасності відображення всіх інших операційних витрат
---	-------------------------	---	--

Джерело: сформоване автором.

Останнім завершальним етапом є формування аудиторського звіту процедур підприємства, а також рекомендації щодо вдосконалення внутрішнього контролю; основні положення аудиторського звіту визначаються умовами договору між аудитором і замовником перевірки) та висновку (концентрується на оцінці правильності та повноти фінансової звітності, визначенні суттєвих викривлень або порушень; призначений переважно для зовнішніх користувачів, які потребують незалежного підтвердження достовірності фінансової інформації) вимоги щодо їх складання регламентовані Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та МСА 700 «Формування думки та складання звіту щодо фінансової звітності» [27,22].

Структура аудиторського звіту та висновку сформована на рис.3.3.

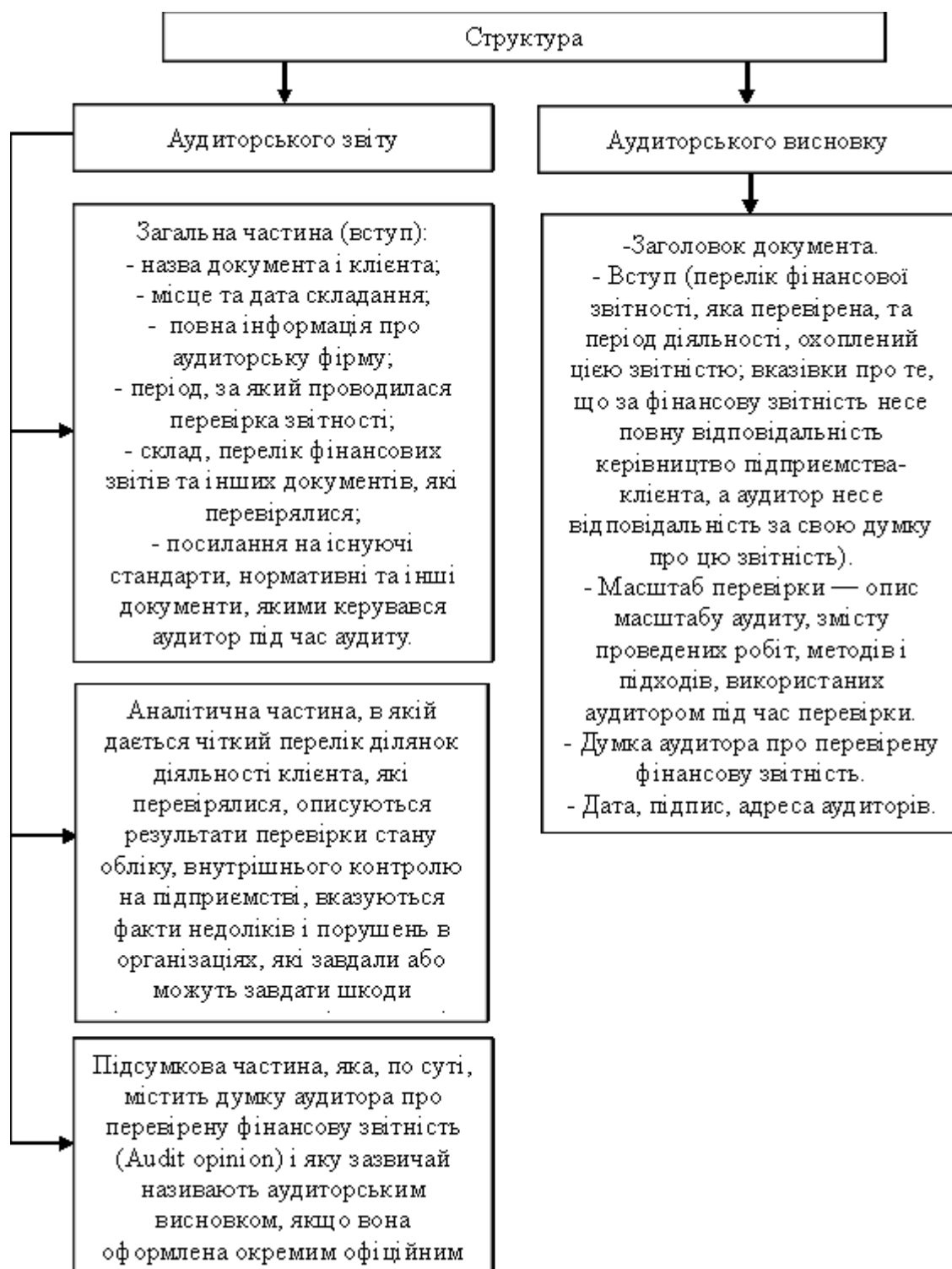

Рис.3.3. Структура аудиторського звіту та висновку.

Джерело: сформоване автором на основі джерела [2].

Кінцевою метою аудиторської перевірки є висловлення аудитором своєї думки, в аудиторському висновку. Існують три думки [9]: думка із застереженням; негативна думка; відмова від висловлення думки.

Думка із застереженням:

- аудитор, отримавши достатні та прийнятні аудиторські докази, робить висновок, що виявлені окремі або сукупні викривлення є суттєвими, проте не охоплюють всю фінансову звітність;

- у випадку, коли аудитор не може отримати достатні та прийнятні докази для обґрунтування своєї думки, він приходить до висновку, що потенційний вплив невиявлених викривлень на фінансову звітність може бути суттєвим, але не охоплює її повністю.

Негативна думка - аудитор формує негативну думку у випадку, коли, отримавши достатні та прийнятні аудиторські докази, він приходить до висновку, що виявлені окремі або сукупні викривлення є одночасно суттєвими та охоплюють фінансову звітність повністю.

Відмова від висловлення думки полягає в тому, що аудитор відмовляється від висловлення думки у випадку, якщо він не може отримати достатні та прийнятні аудиторські докази для обґрунтування своєї оцінки і приходить до висновку, що потенційний вплив невиявлених викривлень на фінансову звітність може бути одночасно суттєвим та охоплювати її повністю.

3.3. Шляхи удосконалення аудиту витрат

Ефективне проведення аудиту витрат забезпечує належний контроль за використанням ресурсів підприємства та сприяє їх раціональному розподілу. Водночас на практиці аудитори часто зустрічають низку труднощів, які негативно впливають на якість і результативність аудиторських процедур у сфері витрат.

Серед основних недоліків аудиту витрат можна виділити [37]:

- застаріле методичне забезпечення;
- недостатню автоматизацію процесів;
- низький рівень кваліфікації аудиторського персоналу;
- неефективну взаємодію між аудиторами та керівництвом підприємства;

- відсутність дієвої системи управління ризиками.

Для того щоб подолати вище описані недоліки аудиту витрат, потрібно реалізувати низку етапів, що описані нижче.

1. Удосконалити методичне забезпечення щодо аудиту витрат: розроблювати і постійно оновлювати внутрішні стандарти, методики та програми аудиту витрат з урахуванням технологічних та галузевих особливостей діяльності ТОВ «Браво Н.В.»; запроваджувати сучасні інструменти для отримання аудиторських доказів — аналітичні процедури, вибіркові підходи, процедури зовнішнього підтвердження тощо; застосовувати інформаційні технології та програмні забезпечення для автоматизації аудиторських процедур.

2. Посилити систему внутрішнього контролю витрат: оптимізувати організаційну структуру підрозділу внутрішнього аудиту та чітко визначити повноваження і відповідальності працівників, які беруть участь у формуванні витрат; налагодити документообіг та контроль за зберіганням первинної документації; використовувати інформаційні системи для автоматизації процесів контролю витрат, що дозволить знизити ризики помилок.

Підвищити професійну компетентності аудиторського персоналу: організовувати систематичне навчання та підвищення кваліфікації; залучати досвідчених фахівців з проведення аудиту витрат; обмінюватися досвідом.

Оптимізувати комунікації між аудиторами та керівництвом підприємства: своєчасно інформувати керівництво про виявлені пропозиції та недоліки у сфері обліку витрат; впроваджувати систематичний моніторинг щодо виконання аудиторських рекомендацій. проводити зустрічі, наради для обговорень результатів аудиту.

Запровадити систему управління ризиками в аудиті витрат, що надасть можливість ідентифікувати критичні ділянки обліку витрат, визначати пріоритетність аудиторських процедур і підвищувати обґрунтованість аудиторських висновків. Формування системи управління ризиками забезпечує комплексний контроль за витратами та знижує ймовірність суттєвих помилок.

Також одним із найважливіших напрямків удосконалення аудиту витрат на є його цифровізація.

Питання цифровізації в Україні стало актуальним завдяки проекту «Цифровий порядок денний України – 2020», який був створений за допомогою підтримки міжнародних компаній [34].

До базових елементів цифрового аудиту науковець Ніколашин А. відносить: професіоналізм, прозорість, підвищену якість; індивідуалізм, ефективну роботу на основі аналітичних даних [6].

У сфері аудиту цифрова трансформація здійснюється завдяки впровадженню новітніх інформаційних технологій, серед яких — інтелектуальний аналіз великих даних (Big Data), алгоритми виявлення аномалій та блокчейн. Використання Big Data дає аудиторам змогу отримувати доступ до великих обсягів різномірної інформації в режимі реального часу, що підвищує швидкість та обґрунтованість прийняття рішень. Алгоритмічні методи допомагають автоматично виявляти нестандартні операції, які можуть бути ознаками шахрайства, помилок або порушення внутрішніх правил. Застосування блокчейн-технологій підсилює прозорість, достовірність і рівень довіри до результатів аудиторських процедур.

Разом із технологічними перевагами цифрова трансформація створює для аудиторів нові виклики. Зокрема вимагає наявності цифрових компетентностей, дотримання етичних стандартів у процесі автоматизованого прийняття рішень та забезпечення кібербезпеки при роботі з конфіденційними даними.

Цифровізація змінює також спосіб взаємодії між аудитором та клієнтом, зокрема завдяки можливості віддаленого доступу до даних. Тому ефективність аудиторських процедур у цифрову епоху залежить не лише від технічних навичок спеціаліста, а й від його здатності швидко адаптуватися до нових викликів та поєднувати інноваційні методи з надійним захистом інформації.

Корисність цифровізації в аудиту полягає у такому [43, с. 53]:

- автоматизується багато процесів, що дозволяє аудиторам швидше аналізувати великі обсяги даних;

- завдяки використанню алгоритмів і цифрових інструментів знижується ризик помилок або упередженості, властивих традиційному аудиту;
- аудитори можуть у режимі реального часу отримувати доступ до фінансової інформації та звітності;
- використовуються цифрові інструменти бізнес-аналітики для виявлення закономірностей та ризиків;
- забезпечується більша прозорість аудиторських процедур;
- знижуються витрати на логістику, паперові носії та робочий час тощо.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження організації обліку та аудиту витрат на підприємстві сфери ритейлу зроблено наступні висновки:

1. Вірне обґрунтування витрат, їх класифікація та правильність відображення їх на рахунках бухгалтерського обліку є важливими інструментами для формування ефективної системи управління витратами.

2. Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту витрат є достатньо досконалим, адже містить чітко визначені принципи, правила та методичні підходи до визнання, оцінки, класифікації й відображення витрат у бухгалтерському обліку, а також встановлює вимоги до їх перевірки, контролю та забезпечення достовірності фінансової звітності.

3. Встановлено, що позитивна динаміка обсягів реалізації є одним з основних індикаторів стабільності та ефективності функціонування ритейл підприємства. Динаміка показників обсягу реалізації динаміці дала можливість виявити тенденції змін товарообігу, визначити структурні зрушення, оцінити основні чинники, що вплинули на зростання або зменшення обсягів продажу.

4. Проведений аналіз реалізації товарів показав, що найбільший обсяг продажу припадає на конкретні групи товарів (реалізація фарби, лаків та емалі за 2024 р. зросла на 157,9%; реалізація інших будівельних матеріалів за 2024 р. зросла на 274%), що забезпечує основну частину доходів підприємства ритейлу.

5. За допомогою детермінованого факторного аналізу встановлено, що на фінансовий результат найбільший вплив мають обсяг реалізації, ціна продажу та собівартість реалізації товарів. Розрахунки дозволили визначити, що фактор – ціна продажу та собівартість реалізованих товарів є ключовими для підвищення прибутку, тому що при збільшенні ціни на товари, а саме фарби водоемульсійної на 15 грн/од., лаку для деревини на 10 грн/од., фарби фасадної на 20 грн/одн. збільшився прибуток на 120 тис. грн., 60 тис. грн., 300 тис. грн. Також при збільшенні обсягу реалізації фарби водоемульсійної на 3 тис один., лаку для деревини на 2 тис. один. фарби фасадної на 3 тис. один призвело до збільшення прибутку на 150 тис. грн., 60 тис. грн, 90 тис. грн відповідно. Тобто

детермінований факторний аналіз надає можливість оптимізувати витрати, коригувати цінову політику та підвищувати ефективності діяльності підприємства.

6. Виявлено, що для підприємств ритейлу собівартість реалізованих товарів становить найбільшу частку витрат і суттєво впливає на фінансові результати. Ефективне управління цією статтею витрат дозволяє максимізувати прибуток.

7. Сутність аудиту витрат підприємницької діяльності полягає у перевірці правильності та достовірності обліку витрат відповідно до вимог НП(С)БО 16 «Витрати», включно з оцінкою їх структури за статтями та елементами, місцями виникнення та відповідністю фінансовій звітності.

8. Аудиторська перевірка включає три основні етапи : планування аудиту, збір та обробку інформації, а також завершальний етап — складання та оформлення аудиторського висновку.

9. На основі проведеного дослідження пропонується створення системи внутрішнього контролю витрат, тобто структурного підрозділу внутрішнього аудиту та системи управління витратами, а саме запровадження детального аналізу витрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюх-Пасюта О. В., Мілька А. І., Педченко Н. С., Тітенко А. В., Тітенко Ю. А. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Полтава, 2023. № 1(107). С. 29-36.
2. Аудиторський звіт та висновок. Studentam.net.ua. : веб-сайт. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/4972/132/> (дата звернення 20.11.2025).
3. Ахновська І. О., Болгов В. Є. Управління витратами: навч. посіб. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.
4. Глушач Ю. С., Фальченко О. О. Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці. Економіка та суспільство. 2021. № 29. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/587/563> (дата звернення 19.11.2025)
5. Григорова З.В., Кваско А.В. Сучасні методи управління витратами підприємств. Науковий погляд: економіка та управління. 2021. № 2(72). С. 18-24.
6. Економічна аналітика в бізнесі : навч. посібник / Гринькевич О. С., С Матковський С. О., Сидорова А. В та ін. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 480 с.
7. Економіка підприємства : підручник / Л. Г. Мельника та ін.. Суми : Університетська книга, 2019. 864 с.
8. Звіт про продаж і запаси товарів у торговій мережі за формою №3-торг (квартальна): інструкція. 7eminar : веб-сайт. URL: <https://7eminar.ua/news/3361-zvit-pro-prodaz-i-zapasi-tovariv-u-torgovii-merezi-forma> (дата звернення 20.11.2025).
9. Кашена Н. Б., Наумова Т. А, Кашперська А. І. Аудит : навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей. Харків : ДБТУ, 2023. 259 с.
10. КВЕД-2010 перелік секцій види економічної діяльності. Держстат України : веб - сайт. URL: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html (дата звернення

11. Кіндрацька Г. І., Загородній А. Г., Кулиняк Ю. І. Аналіз господарської діяльності : підручник. Львів : Львівська політехніка, 2019. 320 с.
12. Котельникова Ю. М. Підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах цифровізації. Innovation and sustainability : наук. журнал. Вінниця, 2022. № 4. С. 101-108.
13. Лисьонкова Н. М., Єрмоленко О. А. Статистика: Конспект лекцій: у 2 ч. Харків : УкрДУЗТ. 78 с.
14. Ляшенко Г. П., Овсяннікова В. І. Витрати підприємства та управління ними. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: звернення 19.11.2025).
15. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Мусійченко О.Г. Організація і методика аудиту : навч. посіб. для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством». Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 280 с.
16. Мардус Н. Ю. Аудит: навч. посіб. для студентів спеціальностей 071 «Облік і оподаткування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання вищих навч. закладів. Харків : НТУ «ХПІ», 2022. 203 с.
17. Матвєєва Н. М., Славута О. І. Управління витратами : навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекотова, 2020. 157 с.
18. МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності». URL: 1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (дата звернення 20.11.2025).
19. МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення».
20. МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (дата звернення 20.11.2025).

21. МСА 500 «Аудиторські докази» URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (дата звернення 20.11.2025).
22. МСА 700 «Формування думки та складання звіту щодо фінансової звітності». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (дата звернення 20.11.2025).
23. Остапенко О., Цуркан В. Джерела і шляхи зниження собівартості продукції. *Актуальні питання права та соціально-економічних відносин* : зб. наук. статей. Кропивницький, 2024. № 1(6). С. 304-307.
24. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30 листоп. 1999 р. № 291. У редакції наказу Міністерства фінансів України від 09 груд. 2011 р. № 1591 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення 20.11.2025).
25. Податковий кодекс України : Закон України від 01 січ. 2011 р. № 13-14, № 15-16, № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 20.11.2025).
26. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : наказ Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення 20.11.2025).
27. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 20.11.2025).
28. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n2> (дата звернення: 20.11.2025).
29. Продаж і запаси товарів у торговій мережі. Держстат України : веб-сайт.

30. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» : наказ Міністерства фінансів України від 28 жовт. 2003 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text> (дата звернення 20.11.2025).
31. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 31 груд. 1999 р. №
32. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. URL :
33. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : наказ Міністерства фінансів України від 10 жовт. 1999 р. №
34. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/stru> (дата звернення
35. Рязанова Н. О. Аудит : навчально-методичний посібник. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 234 с.
36. Себко Г. В. Фактори зниження собівартості продукції. Світ наукових досліджень : матеріали Міжнар. мультидисциплінарної наук. інтернет-конф. (24-25 жовтня 2023 р.) Тернопіль : ФОП Шпак В. Б., 2023. С. 36-38.
37. Тацій І. В., Жердева О. О. Організація аудиту витрат підприємства та основні напрямки його вдосконалення. Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону : зб. наукових праць за матеріалами VII

міжнар. наук.-практ. конф. (25 квітня 2024 р.). Київ: Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2024. С. 32-37.

38. Шкабара Н. М. Аудит дебіторської заборгованості. Роль бухгалтерського обліку, аудиту та податкової політики у розбудові незалежної України на шляху до Європейського Союзу : зб. матеріалів III міжнарод. наук. – практ. конф. (7-8 листопада 2024 року). Житомир : Поліський національний університет, 2024. С.

39. Шкабара Н. М. Особливості формування фінансової звітності підприємств. Інноваційний вектор розвитку обліку, фінансів, аналізу й аудиту в Україні та світі : зб. матеріалів IV міжнарод. наук. – практ. конф. (6-7 листопада 2025 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2025. С. 341-344.

40. Шкабара Н. М. Управління витратами на підприємстві. Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування : зб. матеріалів IX міжнарод. наук. – практ. конф. (21 листопада 2025 р.). Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2025. С. 213-215.

41. Щуцький Є.Д. Товарооборот підприємств та фактори, які на нього впливають. Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку: матеріали VII Міжнар. наук. конф. (17 травня 2024 року).Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2024. С. 177-179.

42. Ющишина Л. О. Менеджмент ресурсів та витрат: курс лекцій. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

43. Янковська К. Цифрова трансформація обліку та аудиту на основі сучасних інформаційних систем. Вісник Львівського національного університету природокористування. Львів, 2025. № 32. С. 50–54.

ДОДАТКИ

